शिफारस- पत्र

डॉ. राजेन्द्र गोपाल बीडकर,
एम्.ए.,पीएच्.डी.,
सोलापूर

दिनांक : २९/६/१९९६

श्री. बाळासाहेब पांडुरंग जाधव यांनी "धाकटी पाती" व "साधा माणूस" या आत्मचरित्रांचा अभ्यास"या विषयावरील शोधप्रबंधाचे लेखन माझ्या मार्गदर्शनाखाली समाधानकारकरीतीने पूर्ण केले आहे. शोधप्रबंधातील मजकुराचा वापर यापूर्वी त्यांनी अन्यत्र कुठेही केलेला नाही. ही शोधप्रबंधाका शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांचेकडे एम्.फिल्. परीक्षेच्या संदर्भात परीक्षणासाठी अभ्यासकाने सादर करण्यास माझी अनुमती आहे.

प्राचार्य PRINCIPAL
SANGAMESHWAR COLLEGE
SOLAPUR

मार्गदर्शक

२१.५.१९९६

Prof. Dr. R. G. Hiremath
Reader in Marathi and H.O.D.
Sangameshwar College,
SOLAPUR-413001

प्रतिज्ञापत्र

"धाकटी पाती" व "साधा माणूस" या आत्मचरित्रांचा अभ्यास" ही शोध प्रबंधिका मी स्वतः लिहीलेली असून ती पूर्णपणे स्वतंत्र आहे. यापूर्वी अन्य कुठल्याही परीक्षेसाठी ती सादर केलेली नाही. प्रथमच ही शोध प्रबंधिका शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे एम्.फिल [मराठी] परीक्षेसाठी सादर करीत आहे.

सोलापूर

दिनांक :- १-८-८९

[बाळासाहेब पांडुरंग जाधव]

ऋ ण नि र्दे श

"धाकटी पाती" व "साधा माणूस" या आत्मचरित्रांचा अभ्यास ही शोधप्रबंधिका शिवाजी विद्यापीठास सादर करताना मला आनंद होत आहे. या संशोधनामध्ये परिपूर्णता येण्यासाठी अनेक व्यक्ति आणि संस्था यांचे मौलिक सहकार्य लाभले. या सर्वांचा ऋणनिर्देश करणे माझे परमकर्तव्य आहे.

माझे मार्गदर्शक डॉ. राजेंद्र बोडकर यांनी आपली महत्त्वाची कामे सोडून मौलिक मार्गदर्शन केले.व उपयुक्त सूचनाही केल्या, शोधप्रबंधिकेला नीटनेटके रूप यावे या दृष्टीने पाहिले.

त्याचबरोबर संगमेश्वर महाविद्यालयातील डॉ. राजशेखर हिरेमठ यांनी आपल्याकडील दुर्मिळ ग्रंथ उपलब्ध करून दिले. त्यांच्याशी याविषयी केलेली चर्चा उपयुक्त ठरली. तसेच याच महाविद्यालयातील डॉ. महादेव देशमुख यांनीही मला संशोधनासाठी सहकार्य केले. माझ्या महाविद्यालयाचे तत्कालिन प्राचार्य डॉ. डी. टी. माने यांनी प्रोत्साहित केले.

मराठा समाज सेवा मंडळाचे सर्व पदाधिकाऱ्यांनी माझ्या संशोधन कार्याची आस्थेने चौकशी केली व प्रेरणाही दिली.

माझे वडील श्री. पांडुरंग जाधव यांच्याशी वाङ्मयीन चर्चा करताना मनसोक्त आनंद मिळत असे. माझी सुविद्य पत्नी सौ. सुचित्रा व माझी आई सौ. अरुणा, माझे बंधु विलास व मिलिंद तसेच सौ. सुनिता वहिनी यांनी वेळोवेळी माझ्या या संशोधन कार्यास मदत केली.

संगमेश्वर महाविद्यालयाचे प्राचार्य एस. के. खानापुरे यांनी आस्थेने चौकशी केली. तसेच श्री. एस.एस. तानवडे (ग्रंथपाल), सौ. सुचरिता राजीव (सहा. ग्रंथपाल), सिडगिद्दी एल.एस. यांनी संदर्भग्रंथ उपलब्ध करून सहाय्य केले.

माझे सहकारी प्रा. सुनिल मगर, प्रा. अरुण मित्रगोत्री, प्रा. तानाजी पाटील, प्रा. देवेंद्र मदने, प्रा. दत्तात्रय फटे, प्रा. मोहन भोरे, प्रा. कुंदन जाधव, श्री. नागेश नवगिरे (ग्रंथपाल), श्री. भानुदास धांदुरे (ग्रंथालय परिचर) तसेच माझे मित्र एम. बी. पाटील (अभियंता) श्री. अशोक सोळुंके, श्री. वर्धमान शिंदे, श्री. राजकुमार धोलप, श्री. संजय तांदळे यांनी सहकार्य केले.

प्रभात झेरॉक्स कॉपियर्सचे व्यवस्थापक श्री. चंद्रकांत नारायण फुटाणे यांनी अल्पावधीत या शोधप्रबंधाकेचे टंकलिखित काम सुबक व आकर्षकपणे करुन दिले.

आभार !

- बाळासाहेब पांडुरंग जाधव

भू मि का

मराठी साहित्यातील आत्मचरित्र हा माझा आवडता वाङ्मयप्रकार होता. मराठीमध्ये अनेक लेखकांनी आत्मचरित्रे लिहिली आहेत. परंतु त्यातही कलावंतांची आत्मचरित्रे मला महत्वपूर्ण वाटली म्हणून आत्मचरित्रावरच आपण शोध प्रबंधिका तयार करावी असे वाटले. माझे मार्गदर्शक डॉ. आर. जी. बीडकर आणि विद्यापीठातील मराठी विभागातील प्राध्यापकांनी चर्चा करून मला भालजी पेंढारकर यांचे "साधा माणूस" आणि सूर्यकांत मांडरे यांचे "धाकटी पाती" या दोन कलावंतांच्या आत्मचरित्रांचा अभ्यास करण्याचे सुचविले. आणि मी ते मान्य केले. या दोन्ही आत्मचरित्रांबाबत मराठीत फारसा विचार झालेला नाही. मराठीतील या दोन श्रेष्ठ कलावंतांच्या आत्मचरित्राची नोंद मराठी साहित्यात घेतली गेली पाहिजे म्हणून मी हा विषय निवडला. विद्यापीठाकडूनही मान्यता मिळाली.

अभ्यासाअंती असे दिसून आले की, भालजी पेंढारकर हे चित्रपटसृष्टीतील एक श्रेष्ठ व ज्येष्ठ कलावंत आहेत. सूर्यकांत मांढ्रे हेही त्यांच्याच तालमीत तयार झालेले, प्रस्तुत शोधप्रबंधिकेत या दोन्ही आत्मचरित्रांचा अभ्यास करावा असे वाटले.

उपलब्ध साधनसामग्री मिळविली आणि तपशीलाने त्याचा विचारही मांडलेला आहे.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ क्र.

प्रकरण पहिले — १ते ३७

आत्मचरित्राचे स्वरूप

प्रकरण दुसरे — ३८ते १३८

अ) "साधा माणूस" या आत्मचरित्रातून प्रकटणारे जीवनदर्शन आणि वैशिष्ट्ये

ब) "धाकटी पाती" या आत्मचरित्रातून प्रकटणारे जीवनदर्शन.

प्रकरण तिसरे — १३९ ते १६५

"साधा माणूस" व "धाकटी पाती" या आत्मचरित्रामधील वाङ्मयीन गुणवत्ता

प्रकरण चौथे — १६६ते

समारोप आणि निष्कर्ष

संदर्भ ग्रंथसूची — १७३ते १७५